

BUDAPEST FŐVÁROS LEVÉLTÁRA

pályázati beszámolója

Budapesti helyismereti vonatkozású tematikus gyűjtemények, műtárgyak és közgyűjteményekben őrzött iratanyagok, térképek tömeges digitalizálása és innovatív közzététele az I. világháború befejezésének 100. évfordulója kapcsán
c. pályázatához (NKA 204122/00554 pályázati azonosító)

Budapest Főváros Levéltára a pályázat megvalósítása során egyrészt a Hungaricana Közgyűjteményi Portálon a Nemzeti Kulturális Alap 204122/00540. sz. projektjének támogatásával kifejlesztett Budapest Időgép alkalmazáson keresztül elérhető adatokat bővítette az I. világháború időszakára vonatkozó nagy mennyiségű forrással, másrészt az I. világháború, az azt követő felbomlás és forradalmak egyes kiemelt jelentőségű politikai pereinek teljes digitalizált anyagát tette közzé a Hungaricana Közgyűjteményi Portálon.

1) Budapest Időgép tartalom bővítése

Budapest 1916. évi részletes rekonstruált térképének elkészítése

A Budapest Időgép (<https://hungaricana.hu/hu/budapest-idogep/>) keretében több időmetszetről elkészült a 19. századi és 20. század eleji Budapestre vonatkozó legrészletesebb, legnagyobb felbontású várostérképek vektorizált változata és a rajtuk szereplő valamennyi elnevezést (közterületek, városrészek, épületek, egyéb objektumok) tartalmazó, a különböző időmetszetekre történő egységes keresést biztosító adatbázis. Jelen pályázat keretében vállaltuk az 1916. évi időmetszet elkészítését. Az év azért került kiválasztásra, mert kapcsolódó pályázat keretében a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár vállalta az első világháború idejére rendelkezésre álló legutolsó, 1916. évi Budapesti Cím- és Lakjegyzék ház- és telekjegyzék, valamint ipari, kereskedelmi és intézményi címtári adatai adatbázisának elkészítését és a térképen történő megjelenítését.

Mivel a világháború idejéből – a már korábban elkészült időmetszetektől eltérően – telekmélységű, nagy felbontású alkalmas térkép nem áll rendelkezésre, a főváros 1916. évi vektorizált térképét az időben ahhoz legközelebb álló releváns, 1908. évi részletes térképből kiindulva

(Budapest közigazgatási térképsorozata 1908, BFL XV.16.c.251/30) készítettük el, az időközben keletkezett új utcákat, településrészeket későbbi térképek levéltári és címtári források alapján feltüntetve.

Az alkalmazás (<https://hungaricana.hu/hu/budapest-idogep/terkep/>) több más tekintetben is továbbfejlődött. Eddig lényegében előre legenerált képkockákból állt a térkép. A vektoros alapú megjelenítés révén minden, a térképen látható objektum megjelenítésének vezérlése a szoftver által történik. Ez gyakorlatban azt jelenti, hogy bizonyos szabályok vannak, hogy mekkora zoom mellett mi látszódjon melyik típusú objektumokból. Az ikonok csak megfelelő nagyítás esetén látszódnak; a feliratok pedig még nagyobb nagyítás esetén, elkerülendő azt, hogy a zsúfoltság miatt egymásra lógjanak a feliratok. Előnye továbbá, hogy az adatok javítása közvetlenül végezhető, nem kell az egész térkép képeit újragenerálni és feltölteni. El lehet forgatni a térképet úgy, hogy a feliratok, ikonok olvasásirányának megfelelően maradnak (számítógépen a shift + alt lenyomása mellett a térkép húzásával lehet forgatni, majd jobb felül a nyíllal lehet visszaállítani eredetibe).

A térkép bal felső sarkában látható egy dinamikus kistérvkép, ami az aktuális vektorréteg évének megfelelő eredeti térképet mutatja. (Az 1916-os állapotnak nincs megfelelő eredeti térképe, ezért ott az 1908-as térképet mutatjuk.) A kistérvkép kattintással nagyobbá tehető, így könnyen és kilépés nélkül össze lehet hasonlítani az eredeti térképet a vektoros adatokkal.

A térképen elhelyezésre kerültek a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár pályázata keretében feldolgozott Budapesti Cím- és Lakjegyzék adatai. Megfelelő nagyítás mellett ikonok jelennek meg: egy utca-házzám objektum a házzámmal és az alapértelmezett ikonnal (házikó) látszódik. Amennyiben van tulajdonos, akkor a házzám és a tulajdonos látszódik. Amennyiben valamilyen intézmény is működött ott, akkor módosul az ikon az intézménynek megfelelő kategóriára, és a házzám után az intézmény neve következik. Amennyiben több intézmény is működött az adott helyen, akkor az első intézményhez kapcsolódó kategória ikonját kapja a hely.

Az ikonra, vagy a felírra kattintva adatlap jelenik meg, amin látszik az adott utca-házzámra vonatkozó pontos kerület, közterület és házzám kiírás, a tulajdonos neve (amennyiben volt). Utána következik a kapcsolódó intézmények felsorolása, majd linkként szolgáló hivatkozások, amelyekre kattintva az alábbi lehetőségek választhatók. 1) A Cím- és Lakjegyzék adatbázis megfelelő rekordjának megnyitása a Hungaricana adatbázisában (<https://archives.hungaricana.hu/hu/lear/Lakcimjegyzek/>). 2) A digitalizált Cím- és Lakjegyzék kötet megfelelő oldala a Hungaricana adatbázisában. 3) Lakók, iparosok, intézmények: a Hungaricana/Könyv- és Dokumentumtár adatbázisában az 1916-os Cím- és Lakjegyzékben az adott címre lefuttatott keresés találati listája; 4) A Hungaricana

Levéltár/Közjegyzői okiratok adatbázisban az adott címhez kapcsolható 1914–1918. évi közjegyzői okiratok találati listája.

A keresés funkció az eddigi régi utcák / terek / épületek mellett az 1916-os lakcímjegyzék adatait is keresi, beleértve a tulajdonosok és a házakban működő intézmények neveit is. (Pontos utca-házzámot nem tettünk kereshetővé, mivel ez értelmetlenül hosszú találati listákat eredményezne. Magát az utcát meg lehet találni, és onnan a térképen böngészve a feliratok mentén meg lehet találni a keresett házzámot.)

A pályázatban vállaltuk a mai (az 1920 körüli időszaktól érvényes) helyrajzi szám rendszer mellett a régebbi helyrajzi számok adatbázisának elkészítését és geokódolását is.

Az Időgép/Iratok alkalmazásban a helyrajzi szám keresésnél szerepelnek az újonnan geokódolt régi, még városrészenként kiosztott helyrajzi számok is, konkrétan:

- 1879 Pest
- 1882 Buda
- 1882 Óbuda
- 1903 Buda
- 1903 Óbuda
- 1903 Buda
- 1903 Óbuda.

A számra való keresésnél a felugró ablakban lehet kiválasztani, hogy melyik helyrajzi számra gondoltunk a keresésnél. Kattintás után a megfelelő geokód szerinti helyre ugrunk; a rétegek közül a megfelelőt kiválasztva látjuk a helyrajzi szám időkorének megfelelő állapotot.

Az Időgépben keresztül elérhető, az egyes ingatlanokhoz kapcsolódó források körének bővítése az 1914–1918. évi közjegyzői iratokkal

A budapesti közjegyzők által felvett 1914–1918 között felvett okiratok és jegyzőkönyvek a főváros polgárainak I. világháború alatti magánjogi ügyleteire (végrendeletek, házassági szerződések, adásvételi szerződések, kötelezvények, aláírás-hitelesítések stb.), azon keresztül a hátszág mindennapjaira engednek rálátást. Az iratokhoz az ügyfelek nevét és más személyes adatait (foglalkozás, lakhely), valamint az üggyel kapcsolatos információkat (azonosító, üggtípus) tartalmazó adatbázis elérhető a Hungaricana Levéltári iratok adatbázisában (<https://archives.hungaricana.hu/hu/lear/Kozjegyzoi/>), egy részükhöz a digitalizált iratok képe is kapcsolódik. A pályázat keretében vállaltuk, hogy az 1914–1918. évi okiratokra vonatkozó adatokat elérhetővé tesszük az Időgép térképein navigálva, egyben ilyen módon összekapcsolva az adott ingatlanokat érintő más szöveges és képi forrásokkal, valamint a kapcsolódó pályázatban a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár által vállalt tartalombővítés révén a korabeli címtári adatokkal is.

Az adott évekre vonatkozóan az adatbázis 61966 (tervezett 61820 volt) ügyiratot tartalmaz, ebből 17575 ügyirathoz tartozik kép. Összesen 109644 db résztvevő szerepel, ezek közül 108561 (a pályázati anyagban még nem lehetett pontosan megadni, 98192-vel számoltunk) rekordnál van a lakhely mező kitöltve. A térképen való megjelenítéshez ezek georeferálása, a megfelelő geokódokkal való összekapcsolása volt a feladat. Az adatok javítása, szűrése után 28547 lakhelyként előforduló címet lehetett azonosítani. Ebből 20096 db budapesti, ebből 18815 esetben sikerült geokódot társítani (93,6%), a 8451 nem budapesti címből pedig 6243 esetben (73,87%). A geokódolás sikeressége így összességében 87,7%-os.

A sikeresen geokódolt címekhez tartozó rekordok az Időgép térképei felől kétféle módon érhetők el: egyrészt az Időgép/Térkép alkalmazásból (<https://hungaricana.hu/hu/budapest-idogep/terkep/>) az előző pontban fent leírt módon. Másrészt az Időgép/Iratok alkalmazásban (<https://hungaricana.hu/hu/budapest-idogep/iratok/>) a térképen a megjelenő helyrajzi számra kattintva a felkínált kapcsolódó levéltári iratok között megjelennek a közjegyzői iratok is. A nem budapesti címekhez tartozó rekordok a Hungaricana Levéltári iratok/Közjegyzői okiratok adatbázishoz kapcsolódó térképen (<https://archives.hungaricana.hu/hu/lear/Kozjegyzoi/map/>) jelennek meg.

Ahány különböző geokódolt lakhellyel rendelkező résztvevője van egy ügynek, annyi helyen látszik a térképen. A rekord oldalán a lakhely mezőnél szerepel egy kis ikon is, amennyiben geokódolt a lakhely. Ez a link a teljes térképre visz, az adott geokódra közelítve, és a térképen felkínált linkekre kattintva az adott helyhez és környékéhez kapcsolt valamennyi rekordot feltérképezhetjük.

2) Kiemelt jelentőségű politikai perek iratainak digitalizálása és közzététele

A pályázat keretében a világháború befejezéséhez, az őszirózsás forradalom kitöréséhez, a Károlyi-kormány működéséhez, a Tanácsköztársaság időszakához, valamint az azt követő megtorláshoz köthető, kiemelt jelentőségű büntető eljárások, valamint – kevésbé ismert – polgári peres és peren kívüli ügyek internetes közzétételére vállaltunk kötelezettséget. Ennek keretében nyolc tematikus „blokkot” alakítottunk ki, mindegyiket egy-két eljárás (egy esetben a teljes levéltári irategyüttes) részletesebb bemutatásával, illetve a digitalizált iratok publikálásával.

Az oldal elérhetősége:

https://library.hungaricana.hu/hu/collection/leveltari_iratok_BFL_1918-1919ForradalmakForrasai/

A létrehozott blokkok, és a blokkokban megjelenített, publikált ügyiratok a következők:

1. Tisza István meggyilkolása

- VII.12.b. 196071/1918. (Tisza István hagyatéki ügye)
- VII.5.c. 7083/1919. (Tisza-per)
- VII.18.d. 13/4029/1920. (ügyészségi vizsgálat rendőrök ellen)

2. Károlyi Mihály elleni eljárások

- VII.18.d. 13/8784/1919. (Károlyi Mihály elleni zárlati ügy)
- VII.2.c. 36537/1921. (Károlyi Mihály ellen vagyoni felelősség megállapítása iránti per)

3. Budapesti Forradalmi Törvényszék iratai

- XVI.2. fond (a Forradalmi Törvényszék teljes fennmaradt iratanyaga és névmutatókönyv)

4. Szamuely Tibor hagyatéki ügye

- VII.12.b. 192068/1919. (Szamuely Tibor hagyatéki ügye)
- VII. 2. c. 38034/1923. (Magyar Királyi Kincstár – Szamuely Margit és társai pere)

5. Népbiztosok elleni eljárások

- VII.5.c. 6274/1920. (Népbiztos-per)
- VII.5.c. 10303/1919. (Korvin Ottó és társai elleni büntetőtörvényszéki per)

6. Vörösteror – vörös különítményesek elleni eljárások

- VII.5.c. 8931/1919. (Cserny József és társai büntetőpere)
- VII.5.c. 10922/1919. (Cserny és társai büntetőpere)
- VII.5.c. 1875/1920. (Lévai Oszkár és társai büntetőpere)

7. Rákosi Mátyás elleni eljárás – Rákosi-per

- VII.5.c. 5736/1919. (Rákosi-per)

8. Fehérterror – Héjjas Iván és társai népbírósi pere

- VII.5.c. 20630/1949. (Héjjas Iván és társai népbírósi pere)

A pályázatban szereplő iratanyag digitalizálásra való előkészítése (leszámozás, illetve leszámozás ellenőrzése, állományvédelmi munkák, mappák-könyvjelzők kijelölése), illetve digitalizálása maradéktalanul, internetes közzététele túlnyomórészt megtörtént. A publikálás kapcsán *az egyetlen kivétel* a Budapesti Forradalmi Törvényszék (3. blokk) levéltári fondján belül a Kísérleti Kriminológiai Osztályának sorozata, amely – amint az előkészítés során kiderült – rendszeresen tartalmaz különleges (szexuális életre vonatkozó) adatokat. Mivel ezek interneten történő megjelenítése nem egyeztethető össze az évfordulós megemlékezés tudományos céljával, az intézmény vezetése adatvédelmi megfontolásokból nem engedélyezte közzétételét. A Kísérleti Kriminológiai Osztály digitalizált anyaga a pályázat eredményeképpen a levéltári kutatóterembe kérhető ki és kutatható megkötések nélkül.

Az egyes témakörökhöz való szoros kapcsolódás miatt, a pályázati vállaláson *felül* digitalizáltuk Magyar Királyi Kincstárnak Szamuely Margit és társai elleni perét (4. blokk), valamint a tulajdonképpeni Népbiztos-peret (5. blokk).

A digitalizálandó iratanyag mennyisége meghaladta a pályázatban becsült 32.000 oldalt, de miután két oldalról rendszerint csupán egy felvétel készült, a felvételszám 28.330 lett.

A tematikus blokkokhoz vállalt, max. 0,5 ív terjedelmű, a témát felvezető, a digitalizált iratokat bemutató, illetve kontextusba helyező bevezetők letölthető pdf-fájlokban publikálásra kerültek a honlapon.

Budapest, 2018.. augusztus 6.

Fazekasné Toma Katalin

Fazekasné Toma Katalin

főosztályvezető-helyettes

Tájékoztatási és Közművelődési

Főosztály